

СЕКЦІЯ 1
ПЕДАГОГІЧНА НАУКА ТА ОСВІТА В ОСОБАХ,
ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ
(2020–2022)

Реєстраційний номер: 0120U002093

Роки виконання: 2020–2022 рр.

Назва пріоритетного напрямку: Філософія освіти. Методологія, теорія, історія освіти і педагогіки

Проблема дослідження: Міждисциплінарний синтез галузей знань, що вивчають людину, суспільство, культуру і освіту

Науковий керівник: Л. Д. Березівська, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики

ПЕДАГОГІЧНА НАУКА ТА ОСВІТА В ОСОБАХ, ДОКУМЕНТАХ,
БІБЛІОГРАФІЇ: НАЙІСТОТНІШІ РЕЗУЛЬТАТИ ПЕРШОГО ЕТАПУ НД

*Л. Д. Березівська, доктор педагогічних наук, професор,
 член-кореспондент НАПН України*

Найістотніші наукові результати, досягнуті в ході проведення дослідження: вперше розроблено Програму комплексного міждисциплінарного наукового дослідження «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії», яка складається з чотирьох підтем, задля актуалізації історико-педагогічного знання про досягнення та кризові стани української й зарубіжної педагогічної науки та практики засобами джерелознавства; сформовано (дібрано, класифіковано, систематизовано) і схарактеризовано історіографічну та джерельну базу дослідження;

визначено критерії добору (хронологічний, тематичний, вибірковий, змістовий, типологічний, аксіологічний) документів і впорядкування (проблемний, хронологічно-тематичний, бібліографічний) матеріалів про: реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні (1991–2017); міжнародні й всеукраїнські педагогічні читання (1993–2020), присвячені аналізу творчої спадщини видатного українського педагога В. О. Сухомлинського; українські дитячі періодичні видання 20-х – 40-х рр. XX ст. і рідкісні педагогічні видання німецькою мовою другої пол. XIX ст. – поч. XX ст. із фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; внесок видатних українських і зарубіжних педагогів у розбудову освіти;

на основі визначених критеріїв частково репрезентовано тексти документів (закони, програми, стратегії, державні стандарти, концепції) про реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні (1991–2017), що сприятиме інформаційному забезпеченню досліджень з історії освіти, педагогіки; аргументовано, що вони відображають становлення національної освітньої політики, розвиток ідей про зміни в змісті загальної середньої освіти;

попри різницю в структурі, представлені документи визначали на державному рівні принципи, завдання, основні напрями реформування змісту загальної середньої освіти; провідну роль у їх створенні відіграли вчені НАПН України;

частково впорядковано бібліографічну інформацію про міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання (1993–2020), присвячені аналізу творчої спадщини видатного українського педагога В. О. Сухомлинського; науковий доробок академіка О. В. Сухомлинської; українські дитячі періодичні видання 20-х – 40-х рр. ХХ ст. і рідкісні педагогічні видання німецькою мовою другої пол. ХІХ ст. – поч. ХХ ст. із фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;

виявлено персонально-особистісний і диференційований підхід дослідників до розгляду й інтерпретації ідей і поглядів В. О. Сухомлинського, який полягав у застосуванні нових понять та термінів (філософія дитинства, екологія людини, дитинолюбство, олюднення знань тощо) як стосовно історичних феноменів, так і актуальних педагогічних проблем;

встановлено, що дитячі періодичні видання 20-х – 40-х рр. ХХ ст. із фонду ДНПБ, які відображають реалії світу дитинства, актуальні питання тогочасної педагогічної теорії та практики, незважаючи на ідеологічний контекст, є джерельною базою розвідок із питань історії освіти й виховання дітей в окреслений хронологічний період;

з'ясовано, що *типологізовані* німецькомовні видання другої половини ХІХ ст. – поч. ХХ ст. (біографічні джерела, наукові монографії, дисертаційні матеріали, збірники наукових праць, довідкова продукція, навчально-методичні посібники, нормативно-інструктивні документи, інформаційно-аналітичні матеріали, інструктивно-методичні рекомендації, методичні посібники) відображають особливості розвитку педагогічної думки в німецькомовних країнах (Німеччина, Австрія, Швейцарія);

створено нові сторінки електронного інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу»: «Гаятовський Іоаникій», «Дзеверін Олександр Григорович», «Орлай Іван Семенович», «Цвелих Тамара Іванівна», «Гурліт Людвіг», «Дістервег Фрідріх-Адольф-Вільгельм», «Зейдель Роберт» відповідно до структури (біографія, бібліографія, повнотекстові праці, фотогалерея) та *оновлено* наявні: «Ананьїн Степан Андрійович», «Грищенко Микита Минович», «Лубенець Тимофій Григорович», «Монтессорі Марія», «Музиченко Олександр Федорович», «Пирогов Микола Іванович», «Ряппо Ян Петрович», «Чепіга (Зеленкевич) Яків Феофанович»;

уточнено інформацію про ключові поняття дослідження (зміст загальної середньої освіти, реформування змісту загальної середньої освіти, державний стандарт загальної середньої освіти, освітні стандарти галузей знань (навчальних предметів), початкова освіта, базова середня освіта, профільна середня освіта, педагогічне джерелознавство, педагогічна біографіка, ресурси біографічної інформації, електронні інформаційно-бібліографічні ресурси, рідкісні видання, дитячі періодичні видання, біобібліографія);

набули подальшого розвитку теоретико-методологічні підходи (історіографічний, термінологічний аналіз, джерелознавчий пошук, предметно-цільовий аналіз друкованих та електронних видань, наукова джерелознавча

критика (аналіз і синтез) та ін.) до здійснення джерелознавчих розвідок як невіддільної частини історико-педагогічних студій.

За результатами 1-го, аналітико-інтерпретаційного, етапу НД опубліковано **70 наукових праць** (монографія – **1**; електронні ресурси – **2**; збірники матеріалів наукових заходів – **1**; біобібліографічний покажчик – **1**; статті – **21** (із них: 10 – у фахових виданнях, 2 – у зарубіжних виданнях; 13 – у виданнях, що індексуються в наукометричних базах даних, зокрема 2 – у Scopus та WoS), тези, матеріали конференцій – **44** (із них: 3 – у зарубіжних виданнях, 1 – англійською мовою)); створено нові та оновлено наявні сторінки (**15**) електронного інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» (<https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/>); підготовлено частини рукописів планової наукової продукції (хрестоматії «Антологія текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017)», каталогу «Українські дитячі періодичні видання 20-х – початку 40-х років ХХ ст. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського», бібліографічних покажчиків «Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання “Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю” (1993–2020)» та «Педагогічні видання німецькою мовою другої половини ХІХ ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського», біобібліографічного покажчика «Академік Ольга Василівна Сухомлинська»).

Упровадження проміжних результатів НД здійснювалося під час виступів на **35 науково-практичних заходах**: всеукраїнських: конференціях (10), педагогічних читаннях (3), семінарах (3), круглих столах (3); міжнародних: конференціях (13), зокрема зарубіжних (5); звітній науково-практичній конференції ДНПБ та інших заходах (2); проведення онлайн-заходів (3), включених до Плану роботи НАПН України (<https://dnpb.gov.ua/ua/naukovi-zahodi/krugli-stoli/24382-2/>; <https://dnpb.gov.ua/ua/pro-tvorchyy-dosvid-vchyteliv-i-shkilnykh/>; <https://dnpb.gov.ua/ua/naukovi-zakhody/doslidnytski-pidkhody-do-istoryko-pedahohichnykh-rozvidok/>); реалізації трьох онлайн-проектів для наукових, науково-педагогічних, бібліотечних працівників, здобувачів освіти: «Читаймо Сухомлинського онлайн» (<https://www.facebook.com/240019389383740/posts/2991199357599049/>), «Ми стоїмо на плечах наших попередників: Видатні педагоги-ювіляри» (<https://www.facebook.com/240019389383740/posts/3019645038087814/>), «Афоризми Сухомлинського» (<https://www.facebook.com/240019389383740/posts/3514198505299129/>); створення профілю відділу педагогічного джерелознавства та біографістики в Google Scholar (h-індекс – 30) (<https://scholar.google.com.ua/citations?user=eA9i0W0AAAAJ&hl=ru>).